

Meslek Yüksekokulu Sağlık Programı ile Sosyal ve Teknik Programda Okuyan Öğrencilerin Organ Bağışı Konusundaki Bilgi ve Düşüncelerinin Belirlenmesi

Determining the Knowledge and Thoughts on Organ Donation of Students in Vocational School Health Program and Social and Technical Program

Sevda TÜZÜN ÖZDEMİR

Özet

Amaç: Bu çalışmada, bir meslek yüksekokulunda sağlık programında okuyan öğrenciler ile sosyal ve teknik programda okuyan öğrencilerin organ bağışı hakkındaki bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlandı.

Gereç Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırma olup, Türkiye'nin batı bölgesindeki özel bir meslek yüksekokulunda, çalışmaya katılmayı kabul eden sağlık programından (n=147), sosyal ve teknik programdan (n=24) toplam 171 öğrenci ile yürütüldü. Veriler, literatür doğrultusunda oluşturulan "Olgu Rapor Formu" ile elde edildi. Verilerin analizi SPSS 23.0 paket programı ile gerçekleştirilmiş olup, frekans analizi, Shapiro-Wilk, Kolmogorov-Smirnov ve non-parametrik Mann Whitney-U testi kullanıldı. İstatistiki anlamlılık düzeyi p<0,05 olarak kabul edildi.

Bulgular: Çalışmaya katılan öğrencilerin; %83,9'u kadın, %51,2'i 18-20 yaş aralığında, %52,2'sinin annesi ilkököl mezunu, %40,9'unun babası lise mezunu, %85,5'inin sağlık güvencesinin olduğu belirlendi. Öğrencilerin; %87,9'unun vücut bütünlüğünün bozulmasını gerekece göstererek, öldükten sonra organlarının bağışlanmasını istemediği, %78,1'inin düzenli kan bağışı yaptığı, %80,5'inin organ bağışı denildiğinde ilk aklına gelen organın böbrek olduğunu ve %69,1'inin nakil yapılan organın kadavradan temin edildiğini bildikleri saptandı.

Sonuç: Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun organ nakli ve bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, okulda yeterli eğitim almadıkları, çoğunlukla sosyal medya ve sosyal çevreden bilgi edindikleri belirlendi.

Anahtar kelimeler: Organ; Transplantasyon; Bağış; Böbrek; Öğrenci; Kadavra.

Abstract

Aim: In this study, it was aimed to determine the knowledge and thoughts of students about organ donation studying in a health program in a vocational school and students in a social and technical program.

Material and Method: This study is a descriptive and cross-sectional study and was conducted with 171 students of health program students (n=147), social and technical program students (n=24) who agreed to participate in the study at a private vocational school in the Western part of Turkey. The data were obtained with the "Case Report Form" created in line with the literature. In the analysis of the data, the SPSS 23.0 package program was used and frequency analysis, Shapiro-Wilk, Kolmogorov-Smirnov, and non-parametric Mann Whitney-U tests were used. Statistical significance level was accepted as p<0.05.

Results: The students participating in the study; It was determined that 83.9% were women, 51.2% were between the ages of 18-20, 52.2% had primary school graduate mothers, 40.9% had high school graduate fathers and 85.5% had health insurance. 87.9% of the students did not want their organs to be donated after death, citing the deterioration of their body integrity, 78.1% of them donated blood regularly, 80.5% of them said that the first organ that comes to their mind when organ donation is mentioned is the kidney, and 69.1% of them stated that they knew that the transplanted organ was obtained from a cadaver.

Conclusion: As a result, it was determined that the majority of the students participating in the study did not have sufficient knowledge about organ transplantation and donation, they did not receive sufficient education at school, and they mostly obtained information from social media and social environment.

Keywords: Organ; Transplantation; Donation; Kidney; Student; Cadaver.

Geliş Tarihi / Submitted: 16 Ağustos /Aug 2021 **Kabul Tarihi / Accepted:** 19 Eylül /Sept 2021

Öğr. Gör.- İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, İzmir, Türkiye

İletişim yazarı / Correspondence author: Sevda TÜZÜN ÖZDEMİR / **E-posta:** sevda.ozdemir@kavram.edu.tr, **Adres:** İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Oğuzlar Mah. 1251/2 Sok. No:8 Konak, İzmir, Türkiye

GİRİŞ

Bilim insanoğlunun yaşam süresini uzatma, hastalıklarının tedavi etme ve yaşam kalitelerini arttırmayı amaçlamaktadır (1). Dünyada teknolojinin gelişmesiyle birlikte tıp bilimi de her geçen gün gelişmekte ve yeni tedavi yaklaşımları sunmaktadır. Bu gelişmelerden biri de çeşitli nedenlerle fonksiyonunu kaybetmiş organların sağlıklı organlarla değiştirilmesidir (2). Organ nakli, vücutta görevini yapmayan organın yerine, tıbbi açıdan uyum gösteren canlı, kadavra ya da beyin ölümü gerçekleşmiş kişiden alınan sağlam organın nakledilmesidir (3,4). Ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada organ nakli bekleyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır (2). Nakil yapılan organlar arasında kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, deri, kornea, kemik iliği, pankreas, kan, ince barsak gibi yaşamsal olan pek çok organ yer almaktadır (5). Tıp alanında büyük gelişmeler yaşansa da organ naklinde canlı verici veya kadavradan (beyin ölümü gerçekleşmiş) nakledilecek organ temini en önemli aşamadır (5,6).

Organ bağışı, 18 yaşını doldurmuş ve akli dengesi yerinde olan kişinin hayattayken yetkili sağlık kuruluşlarında, iki tanık huzurunda kendi iradeleri ile yaşamları sona erdiğinde organ ve dokularının ihtiyacı olan hastalara verilmesini kabul ederek ilgili evrakı doldurması sonucunda yapılabilmektedir (4). Kişinin organlarını bağışlamış olması, organlarının alınabilmesi için yeterli değildir. Bunun için kişinin beyin ölümü gerçekleştikten sonra yakınlarının da organ bağışına onay vermeleri gerekmektedir (7). Organ bağışı ülkemizde alıcı ve vericinin yasal hakları korunarak 29.05.1979 tarih ve 2238 sayılı "Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkındaki Kanun" a göre yapılmaktadır (8).

Ülkemizde organ ve doku nakli bekleme listesinde 16 Ağustos 2021 tarihi itibarıyla 292.206 kişi kayıtlıdır ve bu listenin %78,7'sini böbrek nakli bekleyen hastalar oluşturmaktadır (9). Türkiye'de yapılan nakillerin %60-65'i canlı vericiden, Avrupa'da ise yapılan nakillerin %80'i kadavra vericiden sağlanmaktadır (4,9). Kadavra vericilerin oranlarının ülkemizde düşük olma nedenleri arasında eğitim

düzeyi, ekonomik nedenler, sosyokültürel faktörler, dini inanç, toplumun yeterli bilgilendirilmemesi gibi birçok faktörün etkili olduğu belirtilmektedir (10). Afrika'da yapılan bir çalışmada, her yıl son dönem böbrek yetmezliği teşhisi konan hastaların üç milyonun öldüğü, Etiyopya'da yılda 130-150 kornea toplanmasına rağmen kornea nakli bekleyen yaklaşık 300.000 kişi olduğu belirtilmektedir (11). Dünya geneline bakıldığında 2017 yılında İspanya en yüksek organ bağışı yapılan ülkeler arasında birinci sırada yer alırken onu Portekiz, Belçika, Hırvatistan ve Amerika Birleşik Devletleri izlemektedir (12).

Doku ve organ bekleyen hastaların sayısı her geçen gün artmakta ve bu nedenle toplumu bilinçlendirecek, yetersiz bilginin ve olumsuz tutumun giderilmesi için bu konuda çalışmalara ve eğitimlere daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (2). Meslek yüksekokulları ve üniversitelerdeki öğrencilerin çalışma alanları farklılık göstermektedir ve toplumun çeşitli kesimleri ile temas halinde olacaklardır. Dolayısıyla öğrencilerin organ bağışı konusunda bilgi ve tutumlarının belirlenmesi ve öğrencilerin mezun olmadan önce organ bağışı konusundaki farkındalıklarının artırılmasının, toplumun tutum ve düşüncesini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Yapmış olduğumuz çalışma, gençlerin organ nakli konusundaki bilgi ve organ bağışına yönelik görüşlerinin belirlenmesi, toplumumuzdaki organ nakli ve bağışının önündeki engellerin saptanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu konuda yapılan birçok ulusal ve uluslararası çalışma mevcuttur ve bu çalışmalar çoğunlukla öğrencilerin bu konudaki eğitim düzeylerinin ve farkındalıklarının artırılması gerekliliğini vurgulamaktadır (1-8,11).

Bu çalışmada, bir meslek yüksekokulunda sağlık programında okuyan öğrenciler ile sosyal ve teknik programda okuyan öğrencilerin organ bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

GEREÇ – YÖNTEM

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: Araştırma, 01 Şubat- 28 Şubat 2021 tarihleri arasında İzmir Kav-

ram Meslek Yüksekokulu öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni: Araştırmanın evrenini İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören tüm öğrenciler (n=1000), örnekleme ise çalışmayı kabul eden ve dahil edilme kriterlerine uyan sağlık programı öğrencileri (n=145) ile sosyal ve teknik program öğrencileri (n=24) olmak üzere toplam 171 öğrenci oluşturmuştur.

Dahil Edilme Kriterleri:

- İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu'na kayıtlı olmak
- 18 yaşından büyük olmak
- Çalışmaya katılmaya istekli ve gönüllü olmak.

Araştırmanın Tipi: Tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları: Araştırma örneklem grubu ile sınırlıdır sonuçlar tüm öğrencilere genellenemez.

Veri Toplama Araçları

Olgu Rapor Formu: Veriler, iki bölümden oluşan ilgili literatür taraması (13-16) sonucu oluşturulan anket formu aracılığı ile toplanmıştır. İlk bölümde, "Sosyodemografik Özelliklere İlişkin Bilgi Formu" ile sosyodemografik özelliklere ilişkin (cinsiyet, yaş, hangi programda okuduğu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, sağlık güvencesi olma) 6 soru ve ikinci bölümde "Organ Nakli Bilgi Formu" ile organ nakline yönelik bilgileri sorgulayan (organ nakli bilgi sahibi olma, organ nakli konusunda eğitim alma, vb.) 21 soru içermektedir.

Araştırmanın Uygulanması: Pandemi nedeniyle katılımcılara Google formlar üzerinden online anket formu gönderilerek bilgiler toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi: Verilerin analizi SPSS 23.0 paket programı ile gerçekleştirilmiş olup, normallik sınaması Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testleri ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizler için; frekans analizi ve non-parametrik

Mann Whitney-U testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü: Bu çalışma "Helsinki Deklarasyonu'na uygun olarak yapılmış olup, araştırmanın uygulanabilmesi ve verilerin toplanabilmesi için Beykent Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (01.03.2021 tarih ve 775 numaralı) izin alınmıştır. Katılımcılara elde edilen verilerin kimseyle paylaşılmayacağı açıklanarak, bilgilendirilmiş gönüllü olurları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan sağlık programı öğrencilerinin; %84,4'ünün kadın, %52,4'ünün 18-20 yaş aralığında, %54,4'ünün annesi ilköğretim mezunu, %40,1'inin babası lise mezunu, %91,8'inin sağlık güvencesinin olduğu saptandı. Sosyal ve teknik programı öğrencilerinin; %83,3'ü kadın, %50'si 18-20 yaş aralığında, %50'sinin annesi ilköğretim mezunu, %41,7'sinin babası lise mezunu, %79,2'sinin sağlık güvencesinin olduğu görüldü. Sağlık ile sosyal ve teknik program öğrencilerinin cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim durumları açısından homojen dağılım gösterdiği belirlendi ($p > 0,05$). (Tablo 1).

Sağlık programı öğrencilerinin ve sosyal ve teknik program öğrencilerinin organ nakli bilgi düzeylerine ilişkin dağılım Tablo 2'de görülmektedir. Sağlık programı öğrencilerinin; %70,1'i organ nakli konusunda herhangi bir eğitim almadığı ve %49'u bu konuda yeterli bilgisinin olmadığı, %91,2'si organ naklinin yasal olduğunu bildiği, %92,5'i herkese organ nakil yapılamayacağı, %67,3'ü organ bağışıcısı olmak istediği ve %59,2'si bağışıcı olmak için ne yapması gerektiğini bilmediği, %69,4'ünün ailesinde bağışıcı olmadığı, ailede organ nakli ihtiyacı olduğunda %92,5'inin bağışıcı olabileceği, %90,5'inin kendisi veya ailesi için nakil yapılmasını kabul edeceklerini, sosyal ve teknik programı öğrencilerinin; %91,7'i organ nakli konusunda herhangi bir eğitim almadığı ve %37,5'inin bu konuda yeterli bilgisinin olmadığı, %95,8'i organ naklinin yasal olduğunu bildiği, %79,2'si herkese organ nakil yapılamayacağı, %62,5'i organ bağışıcısı olmak istediği ve

%58,3'ü bağışçı olmak için ne yapması gerektiğini bilmediği, %87,5'inin ailesinde bağışçı olmadığı, ailede organ nakli ihtiyacı olduğunda %87,5'inin bağışçı olabileceği, %91,7'sinin kendisi veya ailesi için nakil yapılmasını kabul edecekleri belirlendi. Sağlık ile sosyal ve teknik program öğrencilerinin organ nakli bilgi düzeyi karşılaştırıldığında her iki grup açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görüldü ($p>0.05$) (Tablo 2).

Çalışmaya katılan sağlık programı öğrencilerinin; %86,4'ü organ nakli konusunda bilgisinin olduğunu ve bu bilgileri %32'si seminer ve konferanslardan edindiğini, %96,6'sı vücut bütünlüğünün bozulmasını gerekçe göstererek, öldükten sonra organlarının bağışlanmasını istemediği, %76,9'u düzenli kan bağışısı yaptığı, %73,5'i organ bağışısı denildiğinde ilk

aklına gelen organın böbrek olduğunu ve %71,4'ü nakil yapılan organın kadavradan temin edildiğini belirtmiştir. Sosyal program öğrencilerinin; %79,2'si organ nakli konusunda bilgi sahibi olduğunu ve %61,9'u sosyal çevreden bilgi edindiğini, %79,2'si vücut bütünlüğünün bozulmasını gerekçe göstererek, öldükten sonra organlarının bağışlanmasını istemediklerini, %79,2'si, düzenli kan bağışısı yaptığını, %87,5'inin aklına ilk gelen organın böbrek olduğunu ve %66,7'si nakil yapılan organın kadavradan temin edildiğini belirtmiştir. Sağlık ile sosyal ve teknik program öğrencilerinin organ nakli konusundaki görüşleri karşılaştırıldığında, her iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ($p>0.05$) fakat öğrencilerin organ bağışısını öğrenme yerleri arasında anlamlı fark olduğu görüldü ($p<0.05$) (Tablo 3).

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ilişkin bulguların dağılımı (n=171)

Tanıtıcı Özellikler	Sağlık Program Öğrencileri (n=147)		Sosyal ve Teknik Program Öğrencileri (n=24)		p
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	
Cinsiyet					
Kadın	124	84,4	20	83,3	p =1,00
Erkek	23	15,6	4	16,7	
Yaş					
18-20	77	52,4	12	50	p =0,894
21-24	59	40,1	9	37,5	
25-27	8	5,4	1	4,2	
28 ve üzeri	3	2,1	2	8,3	
Anne eğitim durumu					
Okur-yazar değil	3	2,0			p=0,043
İlköğretim	80	54,4	12	50	
Lise	49	33,3	8	33,4	
Yüksekokul	2	1,4	3	12,5	
Fakülte	13	8,9	1	4,1	
Baba eğitim durumu					
İlköğretim	56	38,1	10	41,7	p=0,950
Lise	59	40,1	10	41,7	
Yüksekokul	9	6,1	1	4,1	
Fakülte	23	15,7	3	12,5	
Sağlık güvencesi var					
Evet	135	91,8	19	79,2	p=0,068
Yok	12	8,2	5	20,8	
Toplam	147		24		

Tablo 2. Katılımcıların organ nakli bilgi düzeylerine ilişkin bulguların dağılımı (n=171)

Organ Nakli Bilgi İçeriği	Sağlık Programı Öğrencileri						Sosyal Programı Öğrencileri						P
	Evet		Hayır		Bilmiyorum		Evet		Hayır		Bilmiyorum		
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	
Organ nakli konusunda eğitim aldım.	39	26,5	103	70,1	5	3,45	2	8,3	22	91,7			p=0,868
Organ nakli bilgi düzeyinizin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	30	20,4	72	49	45	30,6	3	12,5	9	37,5	12	49,0	p=0,392
Organ bağışı yasal mıdır?	134	91,2	2	1,4	11	7,5	23	95,8			1	4,2	p=0,379
Bir organ herkese nakledilebilir mi?	7	4,8	136	92,5	4	2,8	1	4,2	19	79,1	4	16,7	p=0,881
Organ nakli yapıldıktan sonra verilen karardan vazgeçilebilir mi?	20	13,6	92	62,6	35	23,8	1	4,2	14	58,3	9	37,5	p=0,034
Organ bağışında bulunmak ister misiniz?	99	67,3	11	7,5	37	25,2	15	62,5	2	8,3	7	29,2	p=0,806
Organ bağışlamak için ne yapmam gerektiğini biliyorum.	87	59,2	24	16,3	36	24,5	14	58,3	4	16,7	6	25,0	p=0,455
Ailenizde organ bağışçısı olan var mı?	32	21,8	102	69,4	13	8,8	2	8,3	21	87,5	1	4,2	p=0,881
Ailenizden birisinin organ bağışına ihtiyacı olduğunda bağış yapmayı düşünür müsünüz?	136	9,5	3	2	8	5,5	21	87,5			3	12,5	p=0,339
Siz ya da ailenizden birisinin organ bağışına ihtiyacı olduğunda başka birisinden organ almak ister misiniz?	133	90,5	11	7,5	3	2	22	91,6			2	8,4	p=0,966
Organ nakli dini açıdan sakıncalıdır?	5	3,4	114	77,4	28	19,2			15	62,5	9	37,5	p=0,342

*Frekans *Mann Whitney-U

Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu (%92,8) toplumun organ bağışı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını, okullarda yapılacak eğitim ve

organ bağışı kampanyalarının organ bağışını artırmada en etkili yöntem olacağını düşündükleri saptandı (Tablo 4).

Tablo 3. Katılımcıların organ nakli bilgi sahibi olma durumlarına ilişkin bulguların dağılımı (n=171)

Organ nakli konusunda bilginiz var mı?	Sağlık Programı Öğrencileri		Sosyal Programı Öğrencileri		P
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	
Evet	127	86,4	19	79,2	p=0,242
Hayır	9	6,1	2	8,3	
Karasızım	9	6,1	3	12,5	
Bilmiyorum	2	1,4			
Yanıtınız “Evet” ise nerden öğrendiniz?					
a)Okul ders kitaplarından	29	21,3	1	4,8	p<0,006
b) Seminer ve konferanslardan	47	34,6	5	23,8	
c)Radyo-Televizyon	18	13,2	2	9,5	
d) Sosyal çevre	42	30,9	13	61,9	
Siz öldükten sonra organlarınızın bağışlanmasını ister misiniz?					
Evet	4	2,7	2	%8,3	p=0,966
Hayır	137	96,6	19	%79,2	
Karasızım	1	0,7	2	%8,3	
Bilmiyorm	5	3,4	1	%4,2	
Hayır: Çünkü					
a) Organ bağışı için nereye başvuracağımı bilmiyorum	9	6,1	3	%12,5	p=0,342
b) Vücut bütünlüğüm bozulur	83	56,5	14	%58,3	
c) Dini açıdan sakıncalı buluyorum	44	29,9	5	%20,8	
d) Hastalığım nedeniyle uygun değilim	11	7,5	2	%8,3	
Düzenli olarak kan bağışında bulunurum.					
Evet	113	76,9	19	79,2	p=0,806
Hayır	8	5,4	1	4,2	
Ara sıra	18	12,2	3	12,5	
Hiçbir zaman	8	5,4	1	4,2	
Organ nakli denilince ilk aklınıza gelen organ hangisidir?					
Böbrek	108	73,5	21	87,5	p=0,120
Karaciğer	6	4,1	1	4,2	
Kalp	28	19	2	8,3	
Kornea	5	3,4			
Sizce ülkemizde nakli yapılan organlar nasıl temin edilmektedir?					
Kadavra	105	71,4	16	66,7	p=0,434
Canlı	23	15,6	2	8,3	
Bilmiyorum	19	12,9	6	25	
Toplam	147	100	24	100	

*Frekans *Mann Whitney-U

Tablo 4. Katılımcıların organ bağışısı konusunda topluma ilişkin düşüncelerinin dağılımı (n=171)

	Sağlık Programı Öğrencileri		Sosyal Programı Öğrencileri		p
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	
Sizce organ bağışısı konusunda toplum yeterli bilgiye sahip mi?					
Evet	1	0,7	1	4,2	p=0,397
Hayır	138	93,9	22	91,7	
Bilmiyorum	8	5,5	1	4,2	
Organ bağışısı oranlarının artması için en etkili yöntem sizce ne olabilir?					
Okullarda eğitim ve organ bağışısı kampanyaları düzenlenmeli	61	41,5	13	54,2	p=0,148
Medya desteği sağlanmalı	27	18,4	6	25	
Organ bağışısı yapanlara maddi destek sağlanmalı	22	15,0	1	4,2	
Devlet organ bağışısı yapanlara sağlık hizmetlerinde öncelik sağlamalı	37	25,2	4	16,7	
Toplam	147		24		

*Frekans *Mann Whitney-U

TARTIŞMA

Organ naklinin en önemli aşaması nakledilecek olan organın temidir (6,17). İnsanoğlunun yaşam süresinin uzamasıyla artan kronik hastalık prevalansı, tüm dünyada organ nakli bekleme listesinde artışa sebep olmaktadır (2,8,17). Bu listedeki artışın bir diğer sebebi olarak toplumun farkındalığının düşük olması, yeterli ve doğru bilgilendirilmemesi ve dini inanışlar gösterilmektedir (2,7). Bu doğrultuda toplumun her kesiminden insanlarla iletişime geçecek olan gençlerin ve özellikle sağlık alanında çalışacak olan öğrencilerin organ nakli konusunda doğru ve yeterli bilgilendirilmesi, toplum farkındalığını oluşturacak ve organ bağışısını arttıracaktır (2,18). Çalışmamızda sağlık programı öğrencilerinin %52,4'ü, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %50'si genç gruptan oluşmaktaydı (18-20 yaş) ve sağlık programı öğrencilerinin %70,1'inin, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %91,7'sinin organ nakli konusunda eğitim almadığı belirlendi. Bu durum, organ nakli eğitimi ve farkındalık çalışmalarının gençlere yönelik yapılmasının önemli olduğunu göstermektedir (2,8,19).

Organ bağışısı konusunda yapılacak eğitimler ve farkındalık çalışmalarının organ bağışısını teşvik ederek nakil yapılabilecek organ sayısını artıracak

ve bu sayede hastalığın son evresinde olan birçok hasta için yaşama şansı sağlayacaktır (20,21). Araştırmaya katılan her iki program öğrencilerinin büyük çoğunluğu organ nakli konusunda eğitim almadıklarını ve bu konuda yetersiz bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Yapılan benzer araştırmalarda Aktaş ve ark. (2012) katılımcıların %65,3'ünün organ nakli konusunda eğitim almadıkları fakat Demir Doğan ve ark. (2016) katılımcıların %56,5'inin, Koçak ve ark. (2010), %89,5'inin organ nakli konusunda eğitim aldığı, Toru ve ark. (2016)'nın yapmış olduğu çalışmada katılanların %96,5'inin organ nakli konusunda bilgi sahibi olduğu bildirilmiştir (7,13,14,20). Tıp ve hukuk fakültesi öğrencilerinin organ bağışısına yönelik tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada, tıp fakültesi öğrencilerinin %21,3'ünün, hukuk fakültesi öğrencilerinin %12,7'sinin organ bağışısı ve tıbbi yönleri hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları belirtilmiştir (22). Koçak ve ark. (2010) tıp fakültesi öğrencileri ile yürütmüş oldukları benzer çalışmada katılımcıların %58,8'inin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve hekim adaylarına verilen organ nakli eğitimlerinin gözden geçirilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir (13). Katılımcıların organ nakli konusunda bilgilerini sorguladığımızda sağlık programı öğrencilerinin %86,4'ü, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %79,2'si bilgilerinin olduğunu ve bu bilgileri sağlık programı öğrencilerinin %34,6'sı

seminer ve konferanslardan, %30,9'u sosyal çevreden öğrendiğini, sosyal program öğrencilerinin ise %61,9'u sosyal çevreden edindiklerini belirtmişlerdir. Yapılmış olan benzer çalışmalarda katılımcıların çoğunluğunun sosyal medyadan bilgi edindiği belirtilmiştir (2,19,23,24).

Çalışmamızda sağlık programı öğrencilerinin %96,6'sı, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %79,2'si ölüm sonrası organlarını bağışlamak istemediğini ifade etmiş ve bunun nedeni olarak her iki grup öğrencileri çoğunlukla "vücut bütünlüğünün bozulması"ni gerekçe göstermişlerdir. Bizim çalışmamızın aksine başka bir çalışmada katılımcıların %71,7'si öldükten sonra organlarını bağışlamak istediğini ve gerekçe olarak öldükten sonra bu organlara ihtiyaç duymayacaklarını, bu nedenle diğer insanlara faydalı olmak için organlarını bağışlamak istediklerini belirtmişlerdir (19). Ülkemizde böbrek, kalp, akciğer, karaciğer, pankreas, deri, kornea, kemik iliği, ince bağırsak gibi birçok organ ve doku nakli yapılmaktadır (8). Dünya genelinde nakil yapılan organ sıralamasında böbrek (%62,0), karaciğer (%23,5), kalp (%6,4) akciğer (%5,9), pankreas (%2,1) ve ince bağırsak (%0,1) yer almaktadır (12). Organ nakli denilince ilk akıllarına gelen organı sordüğümüzde; sağlık programı öğrencilerinin %73,5'i böbrek, %19'u kalp, %4,1'i karaciğer ve %3,4'ü kornea, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %87,5'i böbrek, %8,3'ü kalp, %4,2'si karaciğer yanıtını verdikleri saptanmıştır. Çalışmamıza benzer olarak Özer ve ark. (2010) nakli yapılan organları; böbrek, deri, karaciğer, kalp, akciğer, pankreas, ince bağırsak

olarak sıralamıştır (25). Dünya genelinde organ nakilleri çoğunlukla kadavradan yapılmakta olup ülkemizde bu durum tam tersidir (4,9). Nakil yapılan organların nasıl temin edildiği sorusuna sağlık programı öğrencilerinin %71,4'ü, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %66,7'si kadavradan, Köse ve ark. (2015) çalışmalarında %92,4'ü canlı vericiden elde edildiğini ifade etmiştir (19).

Araştırmaya katılan sağlık programı öğrencilerinin %93,9'u, sosyal ve teknik program öğrencilerinin %91,7'si toplumun organ nakli ve bağışısı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmektedir. Ülkemizde organ bağışısını arttırmak için, okullarda eğitim ve organ bağışısı kampanyaları yapılmasının gerektiği belirtilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun organ nakli ve bağışısı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, okulda yeterli eğitim almadıkları, çoğunlukla sosyal medya ve sosyal çevreden bilgi edindikleri belirlendi. Artan kronik hastalıklar organ bağışısı ihtiyacını her geçen gün daha da arttırmaktadır. Toplumun her kesiminden gelen öğrencilere okullarda organ bağışısının önemi kavratılıp, yeterli ve doğru bilgiye ulaşmaları sağlandığında, öğrenciler öncelikle aile, çevre ve tüm toplumda yeterli, doğru bilgi aktarımında bulunarak, istenilen toplum bilincinin oluşturulmasına büyük katkı sunacaktır. Bunun yanı sıra, farkındalık oluşturmak için en çok bilgi alınan sosyal medyada kamu spotları, organ nakli ve bağışısı konularında programlar hazırlanarak halkın doğru bilgiye ulaşması sağlanmalıdır.

Etik Komite Onayı

Bu çalışma için etik komite onayı, Beykent Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih ve no: 01.03.2021-775).

Bilgilendirilmiş Onam

Çalışmaya katılan 171 gönüllüden online onam alınmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma ile ilgili herhangi bir mali ya da diğer çıkar çatışması yoktur.

Finansal destek

Finansal destek bulunmamaktadır.

Teşekkür

Çalışmaya katılmayı kabul eden ve soruları yanıtlayan tüm öğrencilere teşekkür ederim.

Hakemlik

Dış bağımsız, çift kör.

Yazarlık Katkıları

Çalışma fikri ve tasarımı: STÖ

Veri toplama: STÖ

Veri analizi ve yorum: STÖ

Makalenin hazırlanması: STÖ

Eleştirel inceleme: STÖ

Kaynaklar

1. Durur F, Akbulut Y. Türkiye’de organ nakline yönelik politikaların değerlendirilmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*. 2017;5(3):570-585. Doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v5i3.150>
2. Güler S, Yaya A, Karataş Doğan S, Perim Ketenciler A. Bir üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017;3(1):418-433. Doi: 10.30569/adiyamansaglik.428906
3. Şantaş G, Şantaş F. Türkiye’de organ bağışının mevcut durumu ve organ bağışında stratejik iletişimin önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2018;9(2):163-168. Doi: 10.22312/sdusbed.298160
4. Dumanlı A, Ak Ö, Gülener R, Horzum F, Çakar BN, Ataklı A ve ark. Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ veya doku nakli ve organ bağışı hakkındaki bilgi turum ve davranışları. *Kocatepe Tıp Dergisi*. 2019;20(2):58-62. Doi.org/10.18229/kocatepetip.413305
5. Uzuntarla Y. Genç yaş grubunun organ bağışına yönelik düşünce ve bilgi düzeylerinin verilen eğitime göre karşılaştırılması. *Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi*. 2016;25(3):296-301. Doi: 10.5262/tndt.2016.1001.20
6. Yaşar M, Oğur R, Uçar M, Göçgeldi E, Yaren H, Faruk Ö. ve ark. Bir sağlık meslek yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin organ bağışı konusundaki tutumları ve tutumlarına etki eden faktörler. *Genel Tıp Dergisi*. 2008;18(1):37-39.
7. Demir Doğan M, Uzun İ, Kaya N, Ekinci H, Altunkaynak M. Üniversite öğrencilerinin organ bağışına bakış açısı ve bilgi düzeyleri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*. 2016;3(2):99-105. Doi: 10.17681/hsp.03618.
8. Aydın Z, Öztekin DS. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki düşünceleri. *Journal of Academic Research in Nursing*. 2020;6(1):14 - 20. Doi: 10.5222/jaren.2019.38039.
9. Sağlık Bakanlığı Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Başkanlığı. https://organkds.saglik.gov.tr/dss/PUBLIC/ONM_General.aspx. Erişim tarihi:16.08.2021.
10. Yılmaz M, Demirağ S. Tıp fakültesi öğrencilerinin organ bağışı ve nakli ile ilgili bilgi, düşünce ve tutumlarına tıp eğitiminin etkisi. *Ankara Medical Journal*. 2019;19(2):316-324. Doi: 10.17098/amj.577001.
11. Dibaba FK, Goro KK, Wolide AD, Fufa FG, Garedow AW, Tufa BE, et al. Knowledge, attitude and willingness to donate organ among medical students of Jimma University, Jimma Ethiopia: cross-sectional study. *BMC Public Health*. 2020;20(1):799. doi: 10.1186/s12889-020-08931-y.
12. <https://www.tonv.org.tr/wp-content/uploads/2019/05/organ-nakli-istatistikler-2018.pdf> (Erişim tarihi: 16.08.2021)
13. Koçak A, Aktaş EÖ, Şenol E, Kaya A, Bilgin UE. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı hakkındaki bilgi düzeyi. *Ege Tıp Dergisi*. 2010;49(3):153-160.
14. Aktaş Y, Karabulut N. Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi hemşirelik öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına ilişkin bilgi ve tutumları. *Fırat Tıp Dergisi*. 2012;17(3):129-134.
15. Savaşer S, Mutlu B, Çağlar S, Doğan Z, Canbulut H. Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin organ bağışına bakışları. *Florence Nightingale Journal of Nursing*. 2012;20(1):1-9.
16. Agrawal S, Binsaleem S, Al-Homrani M, Al-Juhayim A, Al-Harbi A. Knowledge and attitude towards organ donation among adult population in Al-Kharj, Saudi Arabia. *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*. 2017;28(1): 81. doi: 10.4103/1319-2442.198150.
17. Afshar R, Sanavi S, Rajabi MR. Attitude and willingness of high school students toward organ donation. *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*. 2012;23(5):929-33. doi: 10.4103/1319-2442.100863. PMID: 22982902.
18. El-Agroudy AE, Jaradat A, Arekat M, Hamdan RM, AlQarawi N, Al-Senan ZK, et al. Survey of medical students to assess their knowledge and attitudes toward organ transplantation and donation. *Saudi Journal of Kidney Diseases and Transplantation*. 2019;30(1):83-96. PMID: 30804270.
19. Kose OO, Onsuz MF, Topuzoglu A. Knowledge levels of and attitudes to organ donation and transplantation among university students. *North Clinics of Istanbul*. 2015;2(1):19-25. doi: 10.14744/nci.2015.58070.
20. Toru Ü, Ayada C. Dumlupınar Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağışı ve transplantasyona bakış açıları. *International Journal of Basic and Clinical Medicine*. 2016;3(1):15-19.

21. Sungur M, Mayda A. Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve dönem VI öğrencilerinin organ bağışı konusunda bilgi ve tutumları. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2014;1(2):15-20.
22. Sağiroğlu M, Günay O, Balci E. Attitudes of Turkish Medical and Law Students towards the Organ Donation. Int J Organ Transplant Med. 2015;6(1):1-7. PMID: 25737771; PMCID: PMC4346458.
23. Sam N, Ganesh R, Indrapriyadarshini V, Jeyamarthan S, Nandhini CK. Awareness, knowledge, and attitude regarding organ donation among final year students of medical, dental, engineering, and arts and science colleges in thiruvallur and chennai city, India. Indian Journal Of Transplantation. 2018;12(1):25. doi:10.4103/ijot.ijot_60_17
24. Tarhan M, Dalar L, Yıldırımoglu H, Sayar A, Altin S. Zeytinburnu ilçesi'nde lise son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin organ nakli ve bağışına yönelik bilgi düzeyleri ve tutumlarına bilgilendirmenin etkisi. Dahili ve Cerrahi Bilimler Yoğun Bakım Dergisi: Turkish Journal of Medical and Surgical Intensive Care Medicine. 2012;3(2): 27-35. doi:10.5152/dbybd.2012.08
25. Özer N, Sarıtış S, Karaman Özlü Z. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki bilgi ve düşüncelerinin incelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2010;13(2):1-11.